



OT P I S I

JURE BRKAN

UDK 262.9

Franjevačka visoka bogoslovija Makarska

Pregledni članak

Nakon što je u prošlom broju Auktor izložio što su pojedinačni upravni akti, u ovom članku komentira kanone 59. - 75. Zakonika kanonskog prava koji donose odredbe o otpisima. Nakon razjašnjenja pojma "otpis", Auktor razlaže tko može dobiti milost otpisa, za koga, koji je učinak, kada je otpis valjan, kada se uskraćuje, kako treba postupiti kod pogreške, dvojbe, kada otpis prestaje ...

Riječ "otpis" (re-scribo, scripsi, scriptum, 3. = otpisati, pismeno odgovoriti; iznovice pisati, pismeno pobiti; otpisati (dug); upisati među), u našem slučaju znači odgovoriti na nečiju molbu napismeno.

U rimskom pravu, posebno u doba rimskih vladara nalazimo otpise kao pisani odgovor na molbu pojedinih državnih službenika i privatnih osoba. Profesor A. Romac, u svome udžbeniku "Rimsko pravo" o otpisu ili *reskriptu* piše: "To su bili odgovori koje su carevi (odnosno njihovi uredi) davali na različita pitanja i molbe pojedinaca, naročito u vezi s pravnim stavovima i mišljenjima. Reskripte su stranke u toku spora prezentirale sucu. Premda su i decreta i rescripta bila odluke, odnosno mišljenja u pojedinačnim slučajevima, a ne općevažeće norme, - i jedna i druga ulazila su u izvore prava, jer su ih se niži ogani držali u svojoj praksi i odlukama, znajući preko njih za načine i stavove cara"(ANTE ROMAC, *Rimsko pravo*, II. izdanje, Narodne novine, Zagreb, 1987, str. 32).

Iz rimskoga prava ovaj je pravni institut preuzet i u kanonsko pravo što ima veliku važnost u životu Crkve. Smatra se prvi otpis u crkvenoj administrativnoj praksi, uopće u Crkvenoj povijesti, onaj otpis koji je pisao papa Siricije 10. veljače 385. god. naime, to je "Epistola" upućena Himeriju Taragonskom u Španjolsku, a radi o nekim doktrinalnim pitanjima (usp. Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum*, br.181-185). U Crkvi je otpis uobičajni način podijeljivanja oprostota, privilegija i drugih milosti u korist podložnika sa strane crkvenog autoriteta.

Zakonik u 17. kanona (kan. 59-75), obrađiva propise o otpisima. Tu je preuređeno zakonodavstvo o otpisima iz Kodeksa iz 1917. god. (kan.36-62), imajući također u vidu i druge crkvene dokumente u tom pogledu (usp. *Codex...*, *Fontium annotatione...*, str. 17-20).

1. Pojam otpisa

Kan. 59 - & 1. Otpis je upravni akt napisano izdan od mjerodavne izvršne vlasti, kojim se, prema njegovoj naravi, na nečiju molbu daje povlastica, oprost ili koja druga milost.

& 2. Propisi doneseni za otpise vrijede i za davanje dozvole i za usmena davanje milosti, osim ako je utvrđeno nešto drugo.

Can. 59 - & 1. Rescriptum intellegitur actus administrativus a competenti auctoritate exsecutiva in scriptis elicited, quo suapte natura, ad petitionem alicuius, conceditur privilegium, dispensatio aliave gratia.

& 2. Quae de recriptis statuuntur praescripta, etiam de licentiae concessionem necnon de concessionibus gratiarum vivae vocis oraculo valent, nisi aliud constet.

U definiciji otpisa (kan. 59, & 1), zakonodavac je postavio opće i posebne elemente otpisa:

Opći elementi: otpis je pojedinačni upravni akt kojega izdaje mjerodavna izvršna crkvena vlast.

Posebni elementi: **objekt** otpisa je *povlastica, oprost ili neka milost* u najširem smislu riječi.

Način na koji se realizira jest pismeni odgovor na molbu bilo koga. *Zahtijeva se vrednovanje molbe i odgovor.*

Imamo različitih otpisa po obliku: bula, breve, obično pismo, saopćenje koji su manje ili više svečani. (usp. CRNICA, *Kanonsko pravo*, Sv. I, 121-125).

Sam otpis dijelimo na dva dijela:

1. *espozitivni dio* u kojemu se sažme zahtijev molitelja, označujući ime, predmet molbe i dodatne razloge (motivi) koji su navedeni u molbi.

2. *dispozitivni dio* koji je esencijalni dio otpisa u kojemu je odgovor nadležne vlasti s udijeljivanjem milosti ili ovlasti koje se zahtijevaju i možebitni uvjeti i propisani načini koji se zahtijevaju za otpis.

Dok govorimo od otpisu treba barem nešto reći i o molbi za otpis. Naime, molba za otpis treba sadržavati barem slijedeće elemente:

1. Na početku stoji adresa (oznaka) molitelja.
2. Mjesto pisanja i datum, mjesec i godina (može i na kraju).
3. Oznaka predmeta (Predmet:...)
4. Naslov ustanove ili osobe kojoj se upućuje.
5. Generalija osobe koja moli.
6. Opis predmeta ili stvari koja se moli.
7. Razlozi na kojima se molba zasniva (zbog čega se nešto traži).
8. Okolnosti koje su u vezi s molbom.
9. Potpis molitelja.
10. Žig (ako se radi o službenoj osobi).

S obzirom na predmet otpise dijelimo na:

a) *Otpis milosti* (rescripta gratiae) koji sadrži neku pogodnost ili milost, kao npr. oprost, povlasticu...

b) *Otpis pravde* (rescripta iustitiae) kojima se riješavaju sumnje u pogledu primjene ili tumačenja zakona ili riješavaju sporovi među osobama.

c) *Mješoviti otpisi* (rescripta mixta) koji sadrže jedno i drugo, npr. udijeljivanje neke službe koja je zaposjednuta nepravno sa strane nekoga drugoga. U takvom slučaju dok se nešto daje dotle se rješava spor.

U odnosu na sam zakon otpis može biti:

a) *po zakonu* (secundum legem), kada sam zakon naređuje da se postupa onako kako stoji u otpisu (npr. kan. 882);

b) *mimo zakona* (*praeter legem*), kada se daje milost koja nije predviđena zakonom;

c) *protiv zakona* (*contra legem*), kada se daju pogodnosti protivne postojećim zakonima, npr. kada se daje oprost od nekih kanonskih zapreka (npr. ženidbene zapreke, postulacija kod izbora, itd.).

U odnosu na sam način podijele otpisi mogu biti:

a) *Neposredni* (in forma *gratiosa*), kada poglavar podijeljuje milost neposredno samom molitelju;

b) *Posredno* (in forma *comissoria*), kada poglavar molitelju podijeljuje milost posredovanjem druge osobe.

Crkvena vlast u vršenju svoga autoriteta nije toliko vezana kao ona civilna na formalnu birokraciju. Naime, ne postoji općenita izričita zabrana udijeljivanja milosti ili dozvole usmeno: *vivae vocis oraculo*.

Ako se nekome udijeli milost ili dozvola usmeno onda propisi o otpisima vrijede i za takavo postupanje crkvene izvršne vlasti osim ako je utvrđeno nešto drugo (kan. 59, & 2). Takvo postupanje crkvenih poglavara treba voditi računa o podređenosti ili nadređenosti vlasti odnosno sve raditi u hijerarhijskom zajedništvu.

2. Molba za otpis

Kan. 60 - Svatko komu to nije izričito zabranjeno može izmoliti bilo koji otpis.

Can. 60 - Rescriptum quodlibet impetrari potest ab omnibus qui expresse non prohibentur.

Bilo koji otpis - od Svete Stolice kao i od ordinarija - može moliti i dobiti svatko "komu to nije izričito zabranjeno" pa i oni koji su ekskomunicirani, nekatolici i nevjernici. Zakonik kaže "komu to nije izričito zabranjeno". Ovdje je upotrebljen glagol *impetrare* (isposlovati, postići), što znači da glagol *impetrare* ne znači petere (moliti, zahtijevati) već *eficaciter petere* ili *obtinere* (zadobiti). Zato "nemo potest quominus (rescripta) obtineat (*Communicationes*, god. 198, str. 54, kan. 36 & 2; str. 218).

Uzmimo npr. kan. 1331, & 2, br. 3. koji kaže "Ako je izopćenje izrečeno ili proglašeno, krivac: 3. zabranjeno mu je služiti se prije stečenim povlasticama", a kan 1336, & 1, br. 2. kaže da kod okajaničke kazne može biti oduzeće vlasti, službe, zadaće, prava, povlastice, ovlasti, milosti, naslova odličja, pa i samo počasnih. Kan. 1142, predviđa izričito da stranka ne krštena može tražiti od rimskog prvosvećenika oprost od neizvršene ženidbe.

3. Otpis izmoljen za drugoga

Kan. 61 - Otpis se može izmoliti za drugoga, pa i mimo njegova pristanka, i vrijedi prije njegova prihvaćanja, uz poštovanje protivnih ograničenja, osim ako je utvrđeno nešto drugo.

Can. 61 - Nisi aliud constet, rescriptum impetrari potest pro alio, etiam praeter eius assensum, et valet ante eiusdem acceptationem, salvis clausulis contrariis.

Otpis je davanje neke milosti i kao takav njegova vrijednost ne ovisi po sebi od prihvaćanja onoga komu je namijenjen već od autoriteta koji ga udjeljuje. *Ako drugačije nije određeno*, otpis se može izmoliti i za drugoga koji nezna za molbu (kao npr. propis kan. 1164. kada se radi o ukrijepljenju ženidbe u korijenu ili dispensi *super rato* kan. 1132, itd.).

4. Učinak

Kan. 62 - Otpis koji nema izvršitelja ima učinak od časa kada je pismo izdano, a ostali od časa izvršenja.

Can. 62 - Rescriptum in quo nullus datur exsecutor, effectum habet a momento quo datae sunt litterae; cetera, a momento executionis.

Valja razlikovati otpis *in forma gratiosa* i otpis *in forma commissoria*. Prvi ima učinak od časa (ne od dana) kada je pismo potvrdila odnosno potpisala nadležna vlast, a drugi od časa izvršenja, koje se izvršava prema propisima kan. 40-49. Otpis se ne mora obznaniti stranci da bi započeo djelovati kao odluka. Naime, otpisom se daje neka milost, a odlukom se nameće neka obaveza koja po samoj naravi stvari (*ex natura rei*) mora biti propisno obznanjena.

5. Valjanost

Kan. 63 - & 1. Otpis nije valjan kada se radi o zataji ili prešućivanju istine ako se u molbi ne iznese ono što po zakonu, kanonskom načinu i uobičajenom obliku poslovanja treba iznijeti da bi otpis bio valjan, osim ako se radi o otpisu milosti koji je dan Na vlastitu pobudu.

& 2. Isto tako, valjanosti otpisa protivi se prijevara ili iznošenje neistine ako ni jedan od iznesenih odlučujućih razloga nije istinit.

& 3. Odlučujući razlog u otpisima koji nemaju izvršitelja treba da bude istinit u vrijeme kad je otpis izdan, a u ostalim u vrijeme izvršenja.

Can. 63 - & 1. Validitati rescripti obstat subreptio seu reticentia veri, si in precibus expressa non fuerit quae secundum legem, stilum et praxim canonicam ad validitatem sunt exprimenda, nisi agatur de rescriptio gratiae, quod Motu proprio datum sit.

& 2. Item validitati rescripti obstat obreptio seu expositio falsi, si ne una quidem causa motiva proposita sit vera.

& 3. Causa motiva in rescriptis quorum nullus est exsecutor, vera sit oportet tempore quo rescriptum datum est; in ceteris, tempore executionis.

Kada poglavar izdaje otpis, on redovito predpostavlja da su navodi u molbi istiniti. Zato nije ni potrebno da u otpisu izričito postavlja uvjet "ako je molba istinita", jer se u smislu općeg prava uzima, da je takav uvjet uključen u svakom otpisu. Izuzimaju se uvjeti u otpisu "Na vlastitu pobudu". Radi toga kan. 63. govori kada otpis nije valjan.

Otpis nije valjan radi:

a) *zataje* (subreptio) ili prešućivanja istine odnosno zataje ili prešućivanja u molbi onoga što je potrebno da se *po zakonu* treba iznijeti (nekada treba nabrojiti i broj: abortus, ubojstvo ili prešućivanje milosti koja je odbijena prema kan. 65). Nadalje se kaže da je isto nevaljan otpis ako se zataji ili prešuti istina koju po kanonskom načinu i uobičajenom obliku poslovanja treba iznijeti da bi otpis bio valjan.

b) *prijevara* (obreptio) ili iznošenje neistine (expositio falsi) u molbi ako nijedan od iznesenih *odlučujućih razloga* (causa motiva) nije istinit.

Odlučujući ili motivni razlog jest onaj razlog koji je sam po sebi dostatan i zbog kojeg se odnosna milost običaje dati.

Pobudni ili impulsivni razlozi koji se navode u molbi radi podijele milosti, u pravilu, navode se radi potkrijepljenja odlučujućega (motivnog) razloga kako bi se više utjecalo na crkvenog poglavara odnosno kako bi se

lakše dobila tražena milost. U slučaju da u molbi nema motivnog ili odlučujućeg razloga, a crkveni poglavar se uvjeri da navedeni istiniti pobudni ili impuslivni razlozi su toliko uvjerljivi on može valjano dati molitelju otpis.

Kada odlučujući razlog treba biti istinit? Na to odgovara kan. 63. & 3, koji kaže da odlučujući razlog u otpisima koji nemaju izvršitelja treba biti istinit u vrijeme kada je otpis izdan, a u otpisima koji se daju preko izvršitelja odlučujući razlog treba biti istinit u vrijeme izvršenja.

Šta se tiče otpisa milosti s oznakom "Na vlastitu pobudu" oni vrijede i onda kada je u molbi prešućeno nešto što je po zakonu, kanonskom načinu i uobičajnom obliku poslovanja trebalo iznijeti.

6. Uskrata milosti ureda Rimske kurije

Kan. 64 - Uz poštovanje prava Pokorničarne za unutrašnje područje, milost koju uskrati bilo koji ured Rimske kurije ne može valjano dati drugi ured te Kurije ili druga mjerodavna vlast niža od rimskog prvosvećenika bez pristanka ureda s kojim je započet postupak.

Can. 64 - Salvo iure Paenitentiarum pro foro interno, gratia a quovis dicasterio Romanae Curiae denegata, valide ab alio eiusdem Curiae dicasterio aliave competenti auctoritate infra Romanum Pontificem concedi nequit, sine assensu dicasterii quocumque coeptum est.

Prema pravnom pravilu iz VI. knjige Dekretala Bonifacija VIII, br. 84, kaže se: "Cum quid una via prohibetur, ad id alia via non debet admitti" (Kada se nešto nekome zabrani na jedan način na to se nesmiye pripustiti ni drugim putem).

Može se desiti da podložnici pokušaju bilo od kojeg ureda Rimske kurije zatražiti istu milost i onda kada im je već neki ured Kurije traženu milost uskratio. U takvim slučajevima, zakonodavac u kan. 64. propisuje da milost koju je uskratio bilo koji ured Rimske kurije ne može valjano dati drugi ured te Kurije ili druga mjerodavna vlast koja je niža od rimskog prvosvećenika bez pristanka ureda s kojim je započet postupak.

Ta zabrana se ne tiče za unutrašnje područje Pokorničarne. Tako, kada se radi o nutarnjem području, radi dobra duša, Pokorničarna može uvijek udijeliti milost unutar svoje nadležnosti.

Rimska se kurija, prema kan. 360, sastoji "od Državnog ili Papinskog tajništva, Vijeća za javne crkvene poslove, zborova, sudišta i drugih ustanova, čije se uređenje i mjerodavnost određuje posebnim zakonom". Taj posebni zakon je proglasio papa Ivan Pavao II, Apostolskom konstitucijom "Pastor Bonus", 28. lipnja 1988 (AAS, LXXX/1988, 841-912), a *Secretaria Status*, potpisao Card. Angelo Sodano, donijela je 4. veljače 1992. god. "Regolamento Generale della Curia Romana" (AAS, LXXXIV/1992, 201). Tekst se može naći u *Communicationes*, XXIV/1992, 1,17-31.

7. Propisi korektnosti kod uskraćenja milosti

Kan. 65 - & 1. Neka nitko ne traži od drugog ordinarija milost koju mu je uskratio njegov ordinarij ako ne spomene da mu je milost uskraćena; kad je pak to spomenuto, neka ordinarij ne dade milost, osim ako od prvog ordinarija dozna razloge zašto je milost uskraćena, poštujući propise && 2 i 3.

& 2. Milost koju uskrati generalni vikar ili biskupski vikar ne može valjano dati vikar istoga biskupa, pa i kad dozna razloge uskraćivanja od vikara koji je milost uskratio.

& 3. Milost uskraćena od generalnog vikara ili biskupskog vikara a poslije, bez spominjanja te uskrate, izmoljena od dijecezanskog biskupa nije valjana; ali milost koju je uskratio dijecezanski biskup ne može se, pa ni ako se spomene uskrata, valjano izmoliti od njegova generalnog vikara ili biskupskog vikara, bez pristanka biskupa.

Can. 65 - & 1. Salvis praescriptis && 2 et 3, nemo gratiam a proprio Ordinario denegatam ab alio Ordinario petat, nisi facta denegationis mentione; facta autem mentione, Ordinarius gratiam ne concedat, nisi habitis a priore Ordinario denegationis rationibus.

& 2. Gratia a Vicario generali vel a Vicario episcopali denegata, ab alio Vicario eiusdem Episcopi, etiam habitis a Vicario denegante denegationis rationibus, valide concedi nequit.

& 3. Gratia a Vicario generali vel a Vicario episcopali denegata et postea, nulla facta huius denegationis mentione, ab Episcopo dioecesano impetrata, invalida est; gratia autem ab Episcopo dioecesano denegata nequit valide, etiam facta denegationis mentione, ab eius Vicario generali vel Vicario episcopali, non consentiente Episcopo, impetrari.

Crkvena se uprava očituje u mnoštvu služba. Sve te službe imaju karakter javne uprave, stoga su, radi jedinstvenosti uprave (da ne dolazi do nesuglasnosti u hijerarhijskom zajedništvu) tako međusobno povezane da odbijanje ili uskrata milosti koju učini jedna služba ili ured mora biti pozna-

to drugoj službi. S druge strane u crkvi se očituje upravna hijerarhija u tom smislu da svi uredi nemaju jednaku ili istu nadležnost ili jednaku vrijednost. Crkvena javna uprava djeluje na vanjskom i nutarnjem području. Stoga, radi jedinstvenosti djelovanja javne crkvene uprave treba uvijek upozoriti vlast od koje se traži milost ako je već bila uskrata. Niža vlast nikada ne može promijeniti predhodnu odluku više vlasti, ako viša vlast na to ne pristane. Radi toga Zakonik u kan. 64 i 65 uređuje konkretno djelovanje javne crkvene uprave.

Već smo vidjeli u kan. 64. djelovanje ureda Rimske kurije u tom pogleda, a ovdje ćemo iznijeti odredbe kan. 65. koji uređuje konkretno i korektno djelovanje javne crkvene uprave na razini dijeceze.

Može se reći da se propisi kan. 65. odnose kako na podložnike tako i na crkvene službenike: ordinariji (& 1), generalni vikar, biskupski vikar (& 2), dijecezanski biskup (& 3).

Najprije treba naglasiti da vlastiti ordinarij jest *ordinarij mjesta* u smislu kanona 134, & 1. gdje podložnik ima prebivalište ili boravište (kan. 107, & 1), i *viši poglavar* redovničkih kleričkih ustanova papinskoga prava i kleričkih družbi apostolskoga života papinskoga prava, koji imaju redovitu barem izvršnu vlast (kan. 134 & 1). Pod pojam *mjesni ordinarij* podrazumijevaju se, osim dijecezanskog biskupa i onih koji stoje na čelu partikularne Crkve ili zajednice prema odredbi kan. 368, i *generalni i biskupski vikari*.

Nasljednik vlastitog ordinarija na službi nije drugi ordinarij.

Novi ordinarij nije vezan za uskratu milosti svoga predšasnika. Drugi je ordinarij dužan od prvog ordinarija doznati razloge zašto je milost uskraćena, poštujući propise kan. 65, && 2 i 3.

Ovdje treba reći da odredba kanona 65 ne odnosi se na slučaj kada bi podložnik najprije tražio milost od drugoga ordinarija te mu je ovaj uskratio već se odnosi na slučaj kada je netko tražio milost od svoga ordinarija i ovaj mu je uskratio.

Kanon 65. ne zabranjuje podložnicima tražiti milost od drugoga ordinarija (može netko imati više ordinarija: neke stiče po boravištu, a neke po prebivalištu u smislu kan. 107, & 1), ako mu je njegov ordinarij odnosno prvi ordinarij uskratio milost, već naglašava da drugome ordinariju treba spomenuti da mu je milost uskraćena od njegova ordinarija kako bi isposlovaao milost od drugoga ordinarija.

U jedanoj biskupiji može biti više biskupskih vikara. Stoga kan. 65 & 2. kaže da milost koju uskrati generalni ili biskupski vikar ne može valjano dati drugi vikar istoga biskupa, pa i onda kada dozna razloge uskraćivanja od vikara koji je milost uskratio.

Do te je mjere zakonodavacu stalo do spominjanja uskrate milosti sa strane generalnog vikara ili biskupskog vikara da bi čak milost koju bi slučajno nekome dao dijecezanski biskup, bez spominjanja uskrate, bila nevaljana. Prema kan. 65, & 3. dijecezanski biskup može dati nekome milost nakon uskrate generalnog vikara ili biskupskog vikara onda kada je molitelj u molbi spomenuo uskratu, ali milost koju je uskratio dijecezanski biskup ne može valjano dati generalni vikar ili biskupski vikar, bez pristanka dijecezanskog biskupa, ni onda kada je spomenuto da ju je uskratio dijecezanski biskup.

Iako kanon 65, && 2-3. ne govori o odnosu viših redovničkih poglavara međusobno i njihovih vikara u odnosu na nje u davanju ili uskraćivanju milosti ili dozvole ipak bi se moglo radi prakse, primjeniti ove četiri situacije kada uskratu treba spomenuti u molbi u protivnom je milost ili dozvola nevaljana, ako drugačije ne propisuje vlastito zakonodavstvo određene redovničke ustanove:

1. Milost ili dozvola koju je uskratio general Reda i molba nakon toga provincijalu.
2. Milost ili dozvola koju je uskratio provincijal i molba nakon toga generalu
3. Milost ili dozvola koju je uskratio provincijal i molba nakon toga njegovu vikaru
4. Milost ili dozvola koju je uskratio vikar provincije i molba nakon toga provincijalu ili generalu.

8. Pogreške

Kan. 66 - Otpis nije ništav zbog pogreške u imenu osobe kojoj se daje, ili koja ga izdaje, ili mjesta u kojem ova prebiva, ili stvari o kojoj se radi, samo ako, prema ordinarijevu sudu, nema nikakve dvojbe o samoj osobi ili stvari.

Can. 66 - Rescriptum non fit irritum ob errorem in nomine personae cui datur vel a qua editur, aut loci in quo ipsa residet, aut rei de qua agitur, dummodo iudicio Ordinarii nulla sit de ipsa persona vel de re dubitatio.

Kanon 66. nabraja materijalne pogreške:

- u imenu osobe kojoj se otpis daje ili u imenu osobe koja ga daje;
- mjesto u kojemu osoba prebiva;
- stvar o kojoj se radi.

Tu je postavljen uvjet koji stvar može učiniti ništavnom "samo ako" *dummodo* u smislu kan. 39. Naime, traži se da prema ordinarijevu sudu nema nikakve dvojbe o samoj osobi ili stvari. Drugim riječima, kada bi, prema odrinarijevu sudu u otpisu bilo dvojbe o osobi ili stvari onda bi takav otpis bio ništav.

9. Međusobno suprotni otpisi, dvojba

Kan. 67 - & 1. Ako se dogodi da se o istoj stvari izmole dva međusobno protivna otpisa, tada posebni ima prednost pred općim u onome što je posebno izrečeno.

& 2. Ako su otpisi jednako posebni ili opći, vremenski raniji ima prednost pred kasnijim, osim ako se u drugom izričito spominje prvi ili ako se prvi molitelj zlonamjerno ili zbog svojeg velikog nemara nije poslužio otpisom.

& 3. U dvojbi da li je otpis ništav ili nije ništav treba se obratiti onome tko je otpis izdao.

Can. 67 - & 1. Si contingat ut de una eademque re duo rescripta inter se contraria impetrentur, peculiare, in iis quae peculiariter exprimuntur, praevallet generali.

& 2. Si sint aequae peculiariter aut generalia, prius tempore praevallet posteriori, nisi in altero fiat mentio expressa de priore, aut nisi prior impetrator dolo vel notabili neglegentia sua rescripto usus non fuerit.

& 3. In dubio num rescriptum irritum sit necne, recurratur ad rescribentem.

U slučaju da se dogodi da se o istoj stvari izmole dva međusobno protivna otpisa tada zakonodavac prihvaća *princip posebnosti* prema kojemu posebni otpis ima prednost pred općim u onomu što je posebno izrečeno (in iis quae peculiariter exprimuntur).

Zakonodavac u paragrafu drugom ovoga kanona prihvaća *princip vremenskog prvenstva* prema kojemu u slučaju da su dva otpisa jednako posebni i opći (*aeque peculiaria aut generalia*), vremenski raniji ima prednost pred kasnijim što je, kako smo vidjeli u kan. 53. suprotno od principa koji je preuzet za odluke i od poznatog pravnog pravila "Regula iuris, br. 54, u VI, Dekretala Bonifacija VIII koji kaže: "Qui prior est tempore, potior est iure".

Kada se radi o principu vremenskog prvenstva onda treba paziti na *datum otpisa*, a ne na datum njegova izvršenja također u slučaju kada se daje *in forma commissoria*. U slučaju da netko nije primio prvi otpis odnosno nije bio upoznat s već izdatim otpisom radi prevare ili zlonamjernosti izvršitelja tako da se s njim nije uopće mogao služiti u takvom slučaju drugi otpis ima prednost pred prvim.

Zakonodavac donosi dva uvijeta kada se princip vremenskog prvenstva ne može primjeniti:

1. ako se u drugom otpisu izričito spominje prvi otpis (*fit mentio expressa de priore*) onda treba postupiti prema onome kako stoji u drugom otpisu.

2. ako se prvi molitelj zlonamjerno ili zbog svojeg velikog nemara (*dolo vel notabili neglegentia sua*) nije poslužio otpisom onda treba postupiti onako kako stoji u vremenski kasnijem otpisu, tj. tu ne vrijedi princip vremenskog prvenstva.

Iznimke pod br. 1 i 2. treba tako dokazati da nebi ostali u bilo kakvoj dvojbi.

Propis paragrafa trećeg kan. 67, je praktičniji od propisa kan. 48, & 3, Kodeksa iz 1917. god. kojeg je Zakonik iz 1983. preuredio. Stoga, u dvojbi da li je otpis ništav ili nije ništav treba se jednostavno obratiti onome tko je otpis izdao kako bi se dvojba otklonila.

10. Predočenje otpisa Svete Stolice

Kan. 68 - Otpis Apostolske Stolice u kojemu nema izvršitelja mora se predočiti moliteljevu ordinariju samo kada se to u samom otpisu naređuje, ili kad se radi o stvarima od javnog značaja, ili kad je potrebno provjeriti uvjete.

Can. 68 - Rescriptum Sedis Apostolicae in quo nullus datur exsecutor, tunc tantum debet Ordinario impetrantis praesentari, cum id in iisdem litteris praecipitur, aut de rebus agitur publicis, aut comprobari condiciones oportet.

Otpis Svete Stolice u kojemu nema izvršitelja (in forma gratiosa) nije potrebno predočiti moliteljevu ordinariju osim u tri slučaja (tunc tantum):

- kada se u samom otpisu naređuje;

- kada se radi o stvarima od javnog značaja (rebus publicis), tj. o stvarima koje se odnose na javni red ili disciplinu, npr. ovlast koja se daje nekome svećeniku da može podijeliti krizmu, podijela neke časti, podijela oprosta od neizvršene ženidbe, itd.;

- kada je potrebno provjeriti uvjete, tj. kada je milost data uz neke posebne uvjete, npr. kada je potrebno kontrolirati da li je netko dostojan primiti određenu milost, itd.

Dužnost predočiti otpis moliteljevu ordinariju je po sebi "ad liceitatem".

11. Predočenje otpisa izvršitelju

Kan. 69 - Otpis za koji nije određeno vrijeme predočanja može se predati izvršitelju u svako vrijeme, samo da pri tom ne bude prijevare ni zle namjere.

Can. 69 - Rescriptum, cuius praesentationi nullum est definitum tempus, potest exsecutori exhiberi quovis tempore, modo absit fraus et dolus.

Otpis in forma commissoria mora se izvršiti. U pravilu se prenosi ordinariju molitelja, koji ga može primiti također direktno. U takvom slučaju, ako nije određen rok predočanja, predočanje molitelju može biti u svako vrijeme "samo da pri tom ne bude prijevare ni zle namjere" (absit fraus et dolus).“

12. Mogućnost izvršitelja

Kan. 70 - Ako se u otpisu izvršitelju povjeri samo davanje, njegovo je pravo da, prema svojem razboritom sudu i savijesti, milost daje ili uskrati.

Can. 70 - Si in rescripto ipsa concessio exsecutori committatur, ipsius est pro suo prudenti arbitrio et conscientia gratiam concedere vel denegare.

Pri slobodnom izvršenju, ako je otpis dan in forma commissoria, te ako je izvršitelju povjereno samo davanje, on može, prema svojem razboritom sudu (pro suo prudenti arbitrio) i savjesti (conscientia) milost dati ili uskratiti. Dakle, on radi slobodno. Tu treba imati u vidu veliki stupanj odgovornosti, tj. tu izvršitelj nema toliku arbitrarnu vlast koliko diskreciono pravo, tj. zakonodavac je ostavio pravo uviđavnosti osobnom nahodjenju. Tu je naglašena razboritost i savjest.

13. Dužnost služiti se otpisom

Kan. 71 - Nitko se ne mora služiti otpisom dobivenim samo u svoju korist, osim ako je na to kanonski obvezan zbog drugog razloga.

Can. 71 - Nemo uti tenetur rescripto in sui dumtaxat favore concessio, nisi aliunde obligatione canonica ad hoc tenetur.

Odreba kanona 71. odnosi se na svaki otpis bilo od koje kompetentne vlasti dan, a osobne je ili privatne naravi odnosno koji je isključivo dan samo "u svoju korist". Takav otpis je slobodno koristiti ili ne, a ako je otpis dan osobi radi nekog drugog naslova onda se dotični mora s njim služiti i na to je kanonski obvezan, npr. ispovijednik koji ima ovlasti odrješivati od cenzura on to mora vršiti u datom trenutku. Takvu ovlast dotični ima ne radi sebe osobno već radi drugoga. U slučaju da je otpis dan nekome u korist neke zajednice ili neke grupe njega moraju koristiti svi jer je to u interesu svih.

14. Produžetak otpisa Apostolske Stolice koji su prestali vrijediti

Kan. 72 - Otpise dane od Apostolske Stolice koji su prestali vrijediti može dijecezanski biskup zb-og opravdana razloga jedanput produžiti, ali ne više od tri mjeseca.

Can. 72 - Rescripta ab Apostolica Sede concessa, quae exspiraverint, ab Episcopo dioecesano iusta de causa semel prorogari possunt, non tamen ultra tres menses.

Da bi se dijecezanski biskup poslužio *mogućnošću* (prorogari possunt) koju mu daje zakonodavac u kanonu 72, treba postojati *opravdan razlog* (iusta de causa). Naime, po sebi samo Apostolska Stolica može produžiti otpis koji je ona izdala, ali u kan. 72. zakonodavac daje tu ovlast i dijecezanskom biskupu.

Ovlast koju zakonodavac u kan. 72. daje dijecezanskom biskupu odnosi se i na druge ordinarije koji imaju izvršnu vlast u smislu kan. 134, & 3: "Ono što se u kanonima izričito daje dijecezanskom biskupu, u opsegu izvršne vlasti, smatra se da pripada samo dijecezanskom biskupu i onima koji su prema kan. 381, & 2 s njim izjednačeni, isključivši generalnog i biskupskog vikara, osim ako imaju poseban nalog."

Ovlasti su ograničene: *samo jedanput, ne više od tri mjeseca, radi opravdana razloga*. Vrijeme produženja vrijednosti otpisa treba brojiti od trenutka njegova prestanka, ne prije (kan. 62). Produžetak se samo odnosi na buduće (respiciunt futura) (kan. 9).

15. Prestanak

Kan. 73 - Protivnim se zakonom ne opoziva nijedan otpis, osim ako je u samom zakonu određeno nešto drugo.

Can. 73 - per legem contrariam nulla rescripta revocantur, nisi aliud in ipsa lege caveatur.

Princip je jasan, ali samo za otpis: protivnim se zakonom ne opoziva nijedan otpis, osim ako je u samom zakonu određeno nešto drugo. Ovdje je primjenjen i princip: zakoni koji su dani za opće slučajeve ne dokidaju posebne odredabe, ako nije nešto drugo izričito određeno u samom zakonu; tim više što otpis nije zakon i jer se otpisima daje neka milost, povlastica i

oprost i to radi pravednog razloga. Ovaj propis se može povezati i s odredbom kan. 4. kojim se zaštićuju (spašavaju) stečena prava i povlastice koje je Apostolska Stolica dosada dala bilo fizičkim bilo pravnim osobama... ako nisu izričito opozvane kanonima Zakonika (usp. kan. 38).

16. Unutrašnje i izvanjsko područje

Kan. 74 - Iako se netko u unutrašnjem području može služiti milošću koja mu je usmeno dana, za izvanjsko područje dužan ju je dokazati ako se to od njega zakonito traži.

Can. 74 - Quamvis gratia oretenus sibi concessa quis in foro interno uti possit, tenetur illam pro foro externo probare, quoties id legitime ab eo petatur.

Milost se može dati za izvanjsko područje (pro foro externo) i za unutrašnje područje (pro foro interno). Također se milost može dati usmeno i pismeno. Kada se milost daje pismeno nije ju teško dokazati, ali ako se milost daje usmeno, onda za unutrašnje područje osoba kojoj je dana milost može se s njom služiti "licite et valide", ali za izvanjsko područje osoba koja se služi određenom milošću dužna ju je dokazati uvijek kada se zakonski od dotične osobe zatraži (quoties id legitime ab eo petatur). Zakonski traži dokaz kompetentna crkvena vlast i to samo u okviru svoje kompetencije.

Ovaj kanon ima posebno u vidu milost koju udjeljuje usmeno Papa ili Rimske kongregacije. Za dokaz je u tom slučaju dovoljno svjedočanstvo kvalificiranih svjedoka, a to su u našem slučaju Prefekti, tajnici ili podtajnici Rimske kurije. Bez dokaza, dijecezanski biskup, a i druge nadležne crkvene vlasti mogu zabraniti služenje milošću, za izvanjsko područje, koju dotična osoba ne može dokazati.

17. Otpis koji sadrži povlasticu ili oprost

Kan. 75 - Ako otpis sadrži povlasticu ili oprost, neka se primjenjuju i propisi kanona koji slijede.

Can. 75 - Si rescriptum contineat privilegium vel dispensationem, servantur insuper praescripta canonum qui sequuntur.

Kanon 75. je jasno kazao da se za otpis koji sadrži povlasticu ili oprost primjenjuju osim kanona koji vrijede za otpise također i kanoni koji slijede, tj. kan. 76- 84 (povlastice) i kan. 85-93 (oprosti). Ovdje je važno naglasiti "insuper" (povrh toga; osim toga) što je hrvatski prevodilac preveo sa "i". (O kanonima koji slijede bit će riječi u slijedećim brojevima "Službe Božje".)

Zaključak

U ovom članku pokušali smo olakšati crkvenoj izvršnoj vlasti i drugim vjernicima shvaćanje crkvenog zakonodavstva o otpisima. Zato, radi boljeg shvaćanja i djelovanja na području otpisa donijeli smo usporedno latinski i hrvatski tekst i svakome kanonu dali posebni naslov da bi barem donekle olakšali shvaćanje kanona 59-75 CZ koji su veoma zastupljeni u crkvenoj administraciji.

Sommario

I RESCRITTI

Jure Brkan

Nel numero precedente della nostra rivista pp. 147-168, abbiamo esposto "Gli atti amministrativi singolari" (can. 35-58). In questo numero esponiamo can. 59-75, per una più facile comprensione del testo latino-croato.